

Arie Bleijenberg 29 maart 2013

Wereldwijs

De achterliggende decennia is de wereld erop vooruit gegaan! Deze werkelijkheid verdwijnt vaak in de stroom van negatieve berichten in de media.

Toch is het aandeel allerarmsten sinds 1990 gedaald van ruim 40 tot 20 van de wereldbevolking, of van 2 miljard mensen naar minder dan 1,4 miljard. Nog steeds veel te veel natuurlijk! Ook zijn de levensverwachting en het gemiddeld inkomen flink toegenomen. Verder is de inkomensongelijkheid op wereldschaal afgenomen, evenals analfabetisme, kindersterfte, geweld en agressie. We gaan de goede kant uit, maar we zijn er nog niet.

Belangrijk achter deze gunstige ontwikkelingen is de globalisering van de wereldeconomie. China, India en andere opkomende economieën zijn grotendeels geïntegreerd met de westerse economieën. Handelsbarrières zijn stapsgewijs verminderd. Internationaal transport is goedkoper geworden. Goedkope arbeidskracht uit andere landen is beschikbaar gekomen voor de wereldeconomie. Deze ingrijpende veranderingen in de wereldeconomie gaan samen met grote machtsverschuivingen. Volgens een voorspelling van weekblad the Economist zal het Chinese BNP over 5 jaar in 2018 - voor het eerst dat van de VS overtreffen en daarmee zal de Chinese economie de grootste van de wereld zijn. Ruim 15 jaar later zal China mogelijk meer aan wapenuitgaven tekent. Gevolg van deze machtsverschuiving is dat de westerse landen minder dan voorheen de spelregels in de wereld kunnen dicteren, zoals die rond handel, patenten en ontginning van oceaانبodems, die nu vooral gunstig zijn voor de grote westerse bedrijven. We kunnen onze economische en militaire macht minder gebruiken om gunstige contracten voor grondstoffen af te sluiten of om mensenrechten in andere landen te verbeteren. Ook onze invloed op internationale instellingen, zoals IMF, Wereldbank en VN, zal minder worden. Deze veranderingen zullen we in onze portemonnee voelen in de vorm van een lagere economische groei en dus minder inkomensgroei.

Naast de genoemde verschuiving tussen landen, leidt globalisering ook tot een machtsverschuiving van staten naar bedrijven. Deze verschuiving van de machtsverhoudingen is misschien minder zichtbaar, maar waarschijnlijk nog belangrijker. Omdat grote bedrijven internationaal opereren kunnen ze fabrieken, bedrijfsonderdelen en banen naar andere landen verplaatsen en zo invloed uitoefenen op regeringen. Dit onder de noemer van de vrije wereldmarkt. Een illustratie hiervan is dat de tarieven van de bedrijfsbelastingen de afgelopen 30 jaar bijna zijn gehalveerd. De grootste bedrijven betalen weinig of zelfs geen belasting. Als je als land niet mee doet met het ontzien van internationale bedrijven, dan betaal je een economische prijs. Soortgelijke mechanismen spelen een rol bij sociale en milieuwetgeving en bij de hoognodige regulering van de financiële sector om instabiliteit en zeepbellen in de economie tegen te gaan. Belangrijk gevolg van de machtsverschuiving van staten naar bedrijven is dat het moeilijker wordt om maatschappelijke belangen te behartigen, zoals milieubescherming en sociale voorzieningen. De ruimte van de Nederlandse overheid voor eigen beleid wordt aanzienlijk ingeperkt door de krachten van de wereldeconomie.

Moeten we dan de globalisering maar terugdraaien? Nee, dan gooien we het kind met het badwater weg. We zullen de lange weg van democratisering op wereldschaal moeten gaan. Alleen op wereldschaal is de balans tussen bedrijfsbelangen en maatschappelijke belangen weer in evenwicht te brengen. Denk hierbij niet aan een wereldregering, maar aan een veelheid aan kleine stapjes in internationale verdragen, in benoemingen van internationale topfuncties, in samenstelling van internationale organisaties als de VNo Er ligt een duidelijke parallel met de eenwording van Europa. Eerste werd die vooral gedreven door het creëren van één interne economische markt. Politici streefden hiermee vrede en stabiliteit na en bedrijven wensten een grotere markt en eveneens stabiliteit. Zo hebben in eerste instantie topmensen uit het bedrijfsleven en de politiek het Europese project vorm gegeven. Pas daarna is een proces van geleidelijke democratisering van Europa op gang gekomen en dit is nog niet afgerond. Ook op wereldschaal hebben bedrijven behoefte aan stabiliteit en daarmee aan vrede, politieke rust en een zekere regulering en stabilisering van de wereldmarkten. Samen met internationaal georiënteerde politici zal gewerkt worden aan betere afspraken op wereldschaal. Hierbij zullen ook de behartiging van maatschappelijke belangen en democratische sturing bevochten moeten worden.

Als rijke landen staan we nu voor de belangrijke keuze om onze invloed in te zetten voor betere afspraken op wereldschaal. Afspraken waarin onze eigen maatschappelijke waarden - democratie, stabiele markteconomie, milieubehoud en sociale voorzieningen - een grotere plek krijgen. We zullen dan niet krampachtig moeten proberen onze huidige machtspositie te behouden tegen de stroom van de onvermijdelijke veranderingen in. De huidige verschuivingen op het wereldtoneel bieden de kans om koers te zetten naar een duurzamere en rechtvaardigere wereld.